

RAPORT DE MONITORIZARE NR. 3

Transparența întreprinderilor cu capital public din Republica Moldova

*(întreprinderi de stat, întreprinderi municipale și societăți comerciale
cu capital integral și majoritar de stat sau municipal)*

Viorel PÎRVAN

RAPORTUL DE MONITORIZARE NR. 3

Transparența întreprinderilor cu capital public din Republica Moldova

*(întreprinderi de stat, întreprinderi municipale și societăți comerciale cu capital integral
și majoritar de stat sau municipal)*

Viorel PÎRVAN

Raportul este un produs al inițiativei „Susținerea democrației, a independenței și transparenței instituțiilor publice-cheie din Republica Moldova”. Inițiativa este implementată de Institutul pentru Dezvoltare și Inițiative Sociale (IDIS) „Viitorul”, în parteneriat cu Institutul pentru Reforme Economice și Sociale din Slovacia (INEKO) și este susținută financiar de Programul de Asistență Oficială pentru Dezvoltare al Republicii Slovace (SlovakAid). Inițiativa are ca scop informarea publicului despre dezvoltarea democrației și independența instituțiilor-cheie ale statului, precum și îmbunătățirea transparenței și a stabilității financiare a autorităților publice locale și a întreprinderilor cu capital public din Republica Moldova.

Opiniile reflectate în prezentul raport aparțin autorului și nu reflectă neapărat punctele de vedere ale INEKO și SlovakAid.

www.viitorul.org

INEKO

Institute for Economic and Social Reforms

Institutul pentru Dezvoltare și Inițiative Sociale (IDIS) „Viitorul” este succesorul de drept al Fundației Viitorul, și păstrează în linii mari tradițiile, obiectivele și principiile de acțiune ale fundației, printre care se numără: formarea de instituții democratice și dezvoltarea unui spirit de responsabilitate efectivă printre oamenii politici, funcționari publici și cetățenii țării noastre, consolidarea societății civile și spiritului critic, promovarea libertăților și valorilor unei societăți deschise, modernizate și proeuropene. IDIS „Viitorul” reprezintă o instituție de cercetare, instruire și inițiativă publică, care activează pe o serie de domenii legate de: analiză economică, guvernare, cercetare politică, planificare strategică și management al cunoștințelor în Republica Moldova.

Institutul pentru Reforme Economice și Sociale (INEKO) este o organizație non-guvernamentală din Slovacia, creată în sprijinul reformelor economice și sociale care au scopul de a elimina barierele din calea dezvoltării pozitive pe termen lung a economiei și a societății slovace.

Asistența oficială pentru dezvoltare oferită de Republica Slovacia reprezintă un instrument intrinsec al politicii externe a Slovaciei, care, într-o mare măsură, conturează relațiile Slovaciei cu toți beneficiarii asistenței, precum și cu organizațiile internaționale relevante. Angajându-se în procesul de îndeplinire a Obiectivelor de dezvoltare ale mileniului, Slovacia și-a asumat responsabilitatea pentru dezvoltarea globală și susține eforturile de reducere a sărăciei depuse de țările în curs de dezvoltare în vederea promovării dezvoltării durabile a acestora.

Orice utilizare a unor extrase ori opinii ale autorului acestui studiu trebuie să conțină referință la IDIS „Viitorul”.

Pentru mai multe informații asupra acestei publicații ori asupra abonamentului de recepționare a publicațiilor editate de către IDIS, vă rugăm să contactați IDIS „Viitorul”.

Adresa de contact:

Chișinău, Iacob Hâncu 10/1, MD-2005, Republica Moldova

Telefon: (373-22) 21 09 32

Fax: (373-22) 24 57 14

www.viitorul.org

CUPRINS

SUMAR	4
I. SCOPUL ȘI METODOLOGIA CERCETĂRII	6
II. REZULTATELE EVALUĂRII CRITERIILOR DE TRANSPARENȚĂ	8
1. Aspecte generale privind transparența întreprinderilor	8
2. Indicatorii economici	10
3. Transparența și accesul la informație	11
4. Achizițiile publice și proprietatea	14
5. Resursele umane	19
6. Etica și conflictul de interese	20
7. Granturi și caritate	22
III. CONCLUZII GENERALE	23
IV. RECOMANDĂRI	25
V. CLASAMENTUL DE TRANSPARENȚĂ	30
BIBLIOGRAFIE	32

SUMAR

Nivelul de transparență a întreprinderilor cu capital public din Republica Moldova a fost evaluat de Institutul pentru Dezvoltare și Inițiative Sociale (IDIS) „Viitorul” cu suportul Institutului pentru Reforme Economice și Sociale (INEKO), în cadrul inițiativei „Susținerea democrației, a independenței și transparenței instituțiilor publice-cheie din Republica Moldova”. Inițiativa este implementată de Institutul pentru Dezvoltare și Inițiative Sociale (IDIS) „Viitorul”, în parteneriat cu Institutul pentru Reforme Economice și Sociale din Slovacia (INEKO) și este susținută financiar de Programul de Asistență Oficială pentru Dezvoltare al Republicii Slovace (SlovakAid). Inițiativa are ca scop informarea publicului despre dezvoltarea democrației și independența instituțiilor-cheie ale statului, precum și îmbunătățirea transparenței și a stabilității financiare a autorităților publice locale și a întreprinderilor cu capital public din Republica Moldova. Clasamentul celor mai transparente întreprinderi cu capital public este disponibil pe www.companies.viitorul.org.

Monitorizarea întreprinderilor cu capital public din Republica Moldova a început în 2019 și continuă și în anul 2021, demonstrând că încă mai persistă probleme și deficiențe în asigurarea transparenței în activitatea acestor entități publice. Acest lucru se datorează atât cadrului legal imperfect, cât și a nerespectării de către întreprinderi a normelor existente și lipsei unor instrumente viabile de responsabilizare a celor care încalcă legea. Constatările din raport reiterează problemele și lacunele identificate în anii precedenți, actuale și în prezent.

Rezultate evaluării a celor mai mari și importante întreprinderi din țară (60 la număr) demonstrează o medie generală de transparență de circa 26% din 100 maxim posibil. În comparație cu clasamentul precedent, se observă o creștere a mediei generale cu + 8,30 puncte procentuale, inclusiv pentru fiecare din cele șase zone de transparență. La fel, se observă o creștere a mediei generale a întreprinderilor de stat în raport cu întreprinderile municipale evaluate. Acest lucru se datorează realizării de către mai multe întreprinderi de stat a unor indicatori de transparență importanți, precum publicarea informațiilor privind capitalul social, publicarea planurilor de achiziții publice, Codurilor de etică, dar și istoricul rapoartelor și analizelor economico-financiare.

Întreprinderile cu capital public din Republica Moldova și-au înrăutățit rezultatele doar în privința unui singur indicator de transparență. Este vorba de publicarea contractelor de achiziții publice. Nici o întreprindere nu a publicat aceste contracte în [clasamentul anterior](#), precum și în clasamentul prezent. Dacă anterior patru întreprinderi au adus la cunoștință pe paginile lor web anumite informații privind adjudicarea contractului, obiectul și valoarea acestuia, în cadrul evaluării prezente doar trei întreprinderi au publicat astfel de informații, de regulă sub forma rapoartelor anuale sau dărilor de seamă. Subiectul publicării contractelor de achiziții publice de către întreprinderi este în continuare actual și rămâne nesoluționat.

Legea privind accesul la informație continuă să nu fie aplicabilă întreprinderilor cu capital public. Astfel, circa 1/3 din întreprinderile monitorizate au răspuns la chestionarul adresat de IDIS „Viitorul”, iar la cererea unei persoane fizice au răspuns doar 12% din întreprinderi, care au furnizat informația solicitată, cu o creștere față de evaluarea precedentă.

Pagina web a Agenției Proprietății Publice, în calitate de fondator al majorității întreprinderilor de stat, a fost modernizată recent și cuprinde de regulă statutul întreprinderii, unele analize economico-financiare din anii precedenți, cu mai multe informații utile. Totuși, lipsesc în continuare un șir de informații

importante și de interes public despre activitatea întreprinderilor, precum rapoartele anuale de activitate sau rapoartele curente de audit.

Mai mult de 2/3 din întreprinderile monitorizate au actele de constituire publicate pe paginile lor web sau pe paginile fondatorilor, iar peste 4/5 din întreprinderi au adus la cunoștință proprietarii lor. Însă, întreprinderile sunt restanțiere la publicarea rezultatelor ședințelor organelor de conducere ale întreprinderilor, fiind identificate numai unele informații parțiale publicate de șase întreprinderi monitorizate.

Achizițiile publice desfășurate de întreprinderi constituie un alt domeniu lipsit de transparență, fiind în mare parte consecința cadrului legal lacunar. Situația puțin însă s-a îmbunătățit pentru întreprinderile de stat, odată cu adoptarea unor acte normative importante, care reglementează procedurile de achiziții în aceste întreprinderi și cele care activează în anumite sectoare specifice. Situația întreprinderilor municipale și societăților pe acțiuni cu capital integral sau majoritar de stat rămâne încă incertă. Unele din acest norme au devenit aplicabile la mijlocul anului 2020, iar unele prevederi vor intra în vigoare în al doilea semestru al anului curent - 2021.

Circa 3/5 din întreprinderile monitorizate nu publică pe pagina web anunțurile de participare la achizițiile publice și nici o întreprindere nu a publicat anul trecut contractele de achiziții publice. În schimb, 1/3 din întreprinderile monitorizate au utilizat în anul 2020 platformele electronice pentru procedurile de achiziții publice, dar acest fapt s-a realizat doar la intenția și decizia fondatorilor și conducerii întreprinderilor, nu ca obligație prevăzută de lege.

Întreprinderile cu capital public nu dezvăluie informațiile referitor la patrimoniul (terenuri și bunuri imobile) care îl administrează sau îl dețin în proprietate. Informații despre utilizarea economică a acestor bunuri este publicată de regulă de către acele întreprinderi care au ca obiect de activitate anume transmiterea în locațiune/arendă a spațiilor gestionate.

Circa 40% din întreprinderile monitorizate publică ofertele de muncă pe pagina lor web și nici o întreprindere nu a publicat pe web rezultatele procedurilor de selecție pentru ocuparea locurilor vacante în anul 2020. Doar două întreprinderi au indicat salariul administratorului și indemnizațiile primite de membrii Consiliului de administrație. Totodată, nici o întreprindere nu publică CV-urile membrilor Consiliului de administrație.

Drept rezultat al monitorizării au fost identificate 22 întreprinderi care au elaborat și publicat un Cod de etică pentru angajații întreprinderii și patru întreprinderi care dispun de Cod de guvernanță corporativă. Mai mult de 1/3 din întreprinderi au elaborat anumite instrumente interne de integritate, prevăzute de cadrul normativ, care iau forma unor politici separate anticorupție sau ca parte a Codurilor de etică și guvernanță corporativă existente în întreprinderi.

La capitolul „Granturi și caritate” doar cinci întreprinderi cu capital public din Republica Moldova au publicat pe web anumite informații parțiale despre evenimentele susținute financiar în anul 2020, legate direct cu donațiile pentru lupta cu pandemia.

Prin urmare, rezultatele monitorizării din anul curent scot în evidență aceleași probleme majore de transparență pentru întreprinderile cu capital public, fiind constatate deficiențe la toți indicatorii de transparență monitorizați.

În final, recomandările formulate în prezentul raport se adresează pe de o parte autorităților publice responsabile de elaborarea, îmbunătățirea și implementarea politicilor publice, monitorizarea și asigurarea bunei activități a întreprinderilor cu capital public, iar pe de altă parte, întreprinderilor pentru a respecta cerințele legale de transparență și a furniza informații importante către public.

I. Scopul și metodologia cercetării

Institutul pentru Dezvoltare și Inițiative Sociale (IDIS) „Viitorul”, preluând experiența slovacă, a continuat monitorizarea întreprinderilor de stat, municipale și societăți comerciale cu capital integral sau majoritar de stat sau municipale din Republica Moldova (în continuare - întreprinderi cu capital public) pentru a determina **nivelul de transparență în activitatea acestora pentru anul 2020**.

În cadrul cercetării au fost evaluate 60 de întreprinderi cu capital public din Republica Moldova, dintre care 46 întreprinderi de stat și societăți comerciale cu capital integral sau majoritar de stat, iar 14 sunt întreprinderi municipale și societăți comerciale cu capital integral sau majoritar municipale, 10 din ele fiind întreprinderi din municipiul Chișinău. Întreprinderile au fost selectate după indicatorii economici, în funcție de mărimea activelor, importanța domeniului de activitate al acestor întreprinderi, cu includerea nemijlocită și a întreprinderilor fondate de către autoritățile publice locale. În cazul societăților comerciale cu capital de stat sau municipale au fost selectate entitățile în care cota statului sau a unității administrativ teritoriale este mai mare de 51%, cu unele excepții pentru companiile din domeniile importante și cu impact major asupra societății, în care cota este mai mică.

Procesul de selecție a fost desfășurat în conformitate cu informațiile publicate de Agenția Proprietății Publice, care deține registrele întreprinderilor de stat/municipale și registrele privind societățile pe acțiuni în care statul sau unitățile administrativ teritoriale dețin cote. Au fost utilizate informațiile din aceste registre actualizate pentru anul 2020.

Din clasamentul elaborat în anul 2021 au fost excluse unele întreprinderi ca rezultat al reorganizării/privatizării mai multor întreprinderi incluse în clasamentul anterior, proces de reorganizare/privatizare care continuă și în prezent.

Evaluarea transparenței întreprinderilor s-a desfășurat în perioada ianuarie – mai 2021 și a utilizat o abordare cantitativă, fiind realizată în baza următoarelor instrumente:

- chestionare adresate întreprinderilor monitorizate din Republica Moldova, prin care au fost solicitate mai multe informații publice;
- cereri din partea unei persoane terțe, adresate întreprinderilor monitorizate din Republica Moldova, prin care au fost solicitate informații publice în baza Legii privind accesul la informație;
- informații identificate pe paginile web ale întreprinderilor monitorizate din Republica Moldova;
- informații de pe portalurile web ale autorităților publice (www.app.gov.md, www.declaratii.ani.md, www.chisinau.md, www.balti.md, www.primariacahul.md, www.primsoroca.md, www.straseni.md);
- informațiilor de pe portalurile web care au tangență cu activitatea și transparența întreprinderilor monitorizate (www.emitent-msi.market.md, www.amac.md);
- informațiilor de pe portalurile web de achiziții publice (www.mtender.gov.md, www.achizitii.md, www.e-licitatie.md).

	Zonele (criteriile de transparență)	Ponderea în %
I	Indicatorii economici	19
II	Transparența și accesul la informație	24
III	Achizițiile publice și proprietatea	23
IV	Resursele umane	14
V	Etica și conflictul de interese	13
VI	Granturi și caritate	7

Întreprinderile au fost evaluate și clasate în **șase zone (criterii de transparență) cu 42 de indicatori**. Zonele evaluate cuprind cele mai importante direcții din organizarea și activitatea întreprinderilor care sunt de interes public, precum și domeniile considerate importante pentru o administrare transparentă a întreprinderilor, cum ar fi etica sau conflictul de interese. Rezultatele se bazează pe datele accesibile publicului, ușor măsurabile și verificabile. Scorul (punctajul) maxim pentru o întreprindere, incluzând toate zonele constituie 100 de puncte.

Evaluarea fiecărei întreprinderii variază de la 0% (cel mai slab) până la 100% (cel mai bun). Pentru o comparație mai rapidă, întreprinderile au fost clasificate în conformitate cu o scară graduală (de la A+ până la F).

Drept rezultat al monitorizării **a fost stabilit clasamentul celor mai transparente întreprinderi. Clasamentul poate fi accesat pe pagina web www.companies.viitorul.org**. Pe acest portal poate fi găsit clasamentul anterior și comparate datele cu rezultatele clasamentului din 2021.

Poziția pe care o ocupă o întreprindere în clasament ar trebui să arate nivelul său de transparență. Prin urmare, cu cât o întreprindere se află pe o poziție mai sus, cu atât este mai mic spațiul pentru corupție și netransparență. Însă, nu putem considera o întreprindere extrem de deschisă ca fiind lipsită de corupție și invers. Respectarea adecvată a cerințelor legale duc, de obicei, la un nivel mai scăzut de corupție, dar acestea nu garantează reducerea completă a acesteia.

În esență, acest **clasament reprezintă un instrument pentru evaluarea transparenței întreprinderilor, identificarea problemelor majore, obstacolelor și lacunelor în transparența întreprinderilor, ajutarea autorităților publice competente și întreprinderilor nemijlocit în eforturile de ridicare a nivelului de transparență**.

În plus, au fost formulate **recomandări pentru îmbunătățirea transparenței și asigurarea furnizării informațiilor publice cetățenilor**.

Mai multe informații detaliate cu privire la criteriile de transparență, indicatori și întrebările adresate întreprinderilor pot fi găsite în secțiunile web ale clasamentului pe www.companies.viitorul.org.

II. Rezultatele evaluării zonelor de transparență

1. Aspecte generale și comparative privind transparența întreprinderilor

Media generală de transparență a 60 de întreprinderi de stat, întreprinderi municipale și societăți comerciale cu capital integral sau majoritar de stat sau municipale din Republica Moldova a crescut de la 17,4% în 2018 și 17,9% în 2020 la 26,2% în clasamentul din 2021.

Cele mai transparente întreprinderi monitorizate au obținut mai mult de 50% din punctajul maxim de 100%, în comparație cu clasamentul precedent în care nici o întreprindere nu a trecut de această cifră. Astfel, Î.S. „Moldelectrica” a acumulat un scor de 58,4%, fiind inclusă în categoria „B-”, Î.S. „MoldATSA” are un punctaj de 58,3% (categoria „B-”), S.A. „Energocom” are un punctaj de 56,5% (categoria „B-”) iar Î.S. „Manejul de Atletică Ușoară” a acumulat 52,4% (categoria „C+”). Totodată, circa 1/3 din întreprinderile monitorizate au obținut mai puțin de 20% din punctajul maxim, în comparație cu clasamentul precedent în care 1/3 din ele nu acumulasă nici 10% din punctaj posibil.

În dependență de tipul întreprinderii (proprietarii întreprinderii), o situație mai bună se atestă la întreprinderile de stat, cu o medie de 26,7% în comparație cu întreprinderile municipale, care înregistrează un punctaj mediu de 24,4%. Punctajul mediu al întreprinderilor de stat a crescut semnificativ (+9,8% de la clasamentul din 2020). Media întreprinderilor municipale a crescut și ea cu +2,9%, fiind o creștere mai lentă ca cea înregistrată în clasamentul precedent. Doar șase din 14 întreprinderi municipale (43%) s-au poziționat mai sus de mijlocul clasamentului, în comparație cu 71% din clasamentul precedent. Î.M. „Exdrupo” este întreprinderea municipală cu cel mai mare punctaj acumulat (39,3%) și poziționată cel mai sus în clasament (locul 11).

Media generală comparativă

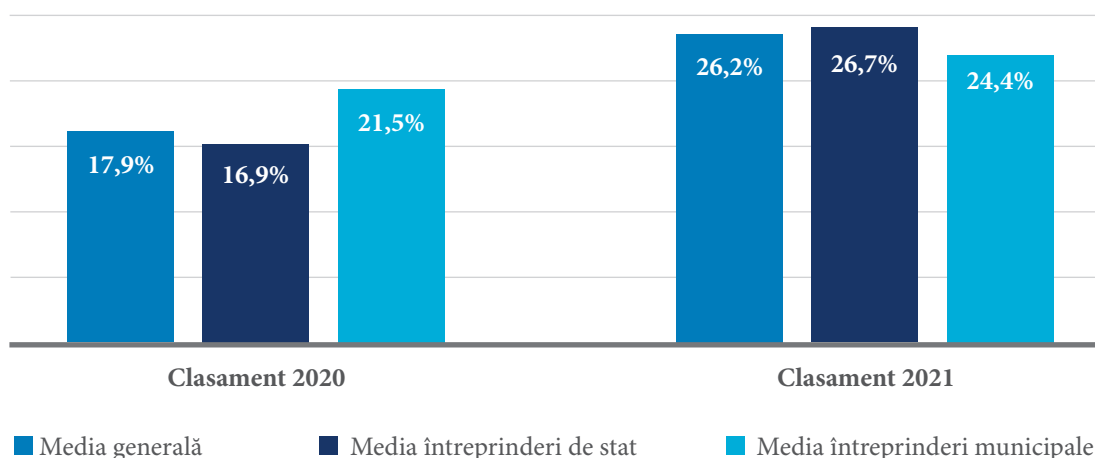

Diagrama 1. Media generală de transparență a întreprinderilor în dependență de proprietarul lor

Întreprinderile municipale au obținut un punctaj mai mare ca întreprinderile de stat la un șir de indicatori de transparență. Spre exemplu, au utilizat mai mult platformele electronice pentru procedurile de achiziții publice, au publicat planurile anuale de achiziții, precum și au publicat datele de contact ale administratorului și persoanelor responsabile, care permite publicului să solicite informații/adreseze cereri întreprinderii. De asemenea, întreprinderile municipale au o medie mai bună în ce privește răspunsurile la cererea de acces la informație a „petiționarului misterios”, aducerea la cunoștință a CV-ului administratorului sau publicarea pe web a ofertelor de angajare.

Cele 60 de întreprinderi monitorizate au obținut cele mai mari scoruri pentru zona „Transparența și accesul la informație” (45,5%), zona „Indicatorii economici” (25%) și zona „Achizițiile publice și proprietatea” (21,8%). Celelalte zone de transparență au o medie care nu depășește 20%. Cea mai problematică zonă de transparență pentru toate întreprinderile o reprezintă „Granturi și caritate”, cu o medie care abia depășește 2%. În cazul a cinci indicatori de transparență din cei 42 de evaluați (12%), atât întreprinderile de stat și cu cotă de stat, cât și întreprinderile municipale nu au obținut nici un punct.

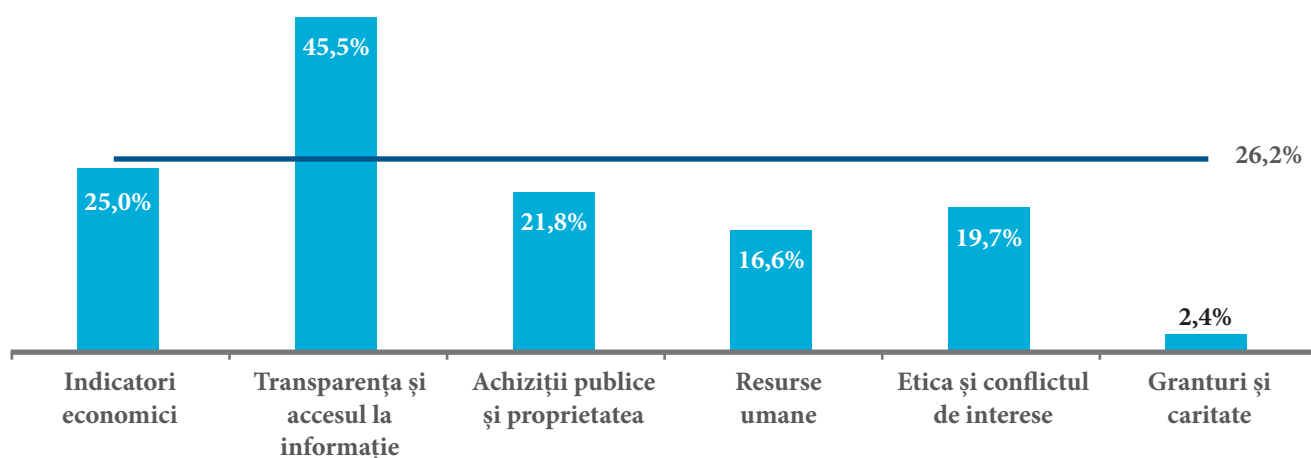

Diagrama 2. Media pentru fiecare zonă de transparență

În comparație cu clasamentul din anul trecut, **se observă îmbunătățiri în clasamentul din 2021 la Î.S. „Combinatul Poligrafic din Chișinău” (+47 poziții și 32,6 puncte procentuale), urmată de Î.S. „Direcția pentru Exploatarea Imobilului” (+23 poziții și +18%) și Î.S. Institutul de Geodezie, Prospecțiuni Tehnice și Cadastru „INGEOCAD” (+20 poziții și +24%).** Per general, punctajul a crescut sau a rămas la fel în 51 din 60 de întreprinderi incluse în ambele ediții ale clasamentului.

La polul opus, se constată un regres la nouă întreprinderi, cel mai mult fiind afectate Î.S. „Centrul republican pentru ameliorarea și reproducția animalelor” (-17 poziții și -6,4%), Î.M. „Regia Autosalubritate” (-17 poziții și -6%) și Î.M. „Apă - Canal Strășeni” (-16 poziții, deși a acumulat același punctaj).

În circa 2/3 din cei 42 de indicatori de transparență monitorizați a crescut ponderea răspunsurilor „da” (cele mai bune practici). Cea mai semnificativă creștere a fost observată în privința publicării pe web a informațiilor privind capitalul social al întreprinderii. Dacă în clasamentul din 2020 astfel de analize au fost publicate de 16,4% din întreprinderile monitorizate, atunci în clasamentul actual 73,3% din întreprinderi pot reprezenta exemple de bune practici la acest capitol. Aceleași observații sunt și pentru analizele indicatorilor economico-financiari pentru ultimii trei ani (2017 – 2019), cu o creștere de la 4,5% în 2020 la 36,7% în 2021 (+32,2%). O creștere importantă observăm și la indicatorul care se referă la publicarea planurilor anuale de achiziții (+29%).

2. Indicatorii economici

Indicatorii de performanță ai întreprinderilor se determină în baza rezultatelor economico-financiare, cu descrierea profiturilor, pierderilor, altor indicatori din activitatea întreprinderii. Transparența indicatorilor economici este importantă pentru a vedea eficiența activității întreprinderilor.

În conformitate cu art.18 din Legea cu privire la întreprinderea de stat și întreprinderea municipală nr.246/2017, întreprinderea este obligată să plaseze pe pagina web oficială a sa și pe pagina web oficială a fondatorului mai multe informații, printre care în mod obligatoriu raportul anual al întreprinderii. Potrivit legislației, raportul anual al întreprinderii va fi plasat pe pagina web în termen de patru luni de la sfârșitul fiecărui an de gestiune și va conține cel puțin informații financiare, angajamentele financiare, informații despre personalul și conducerea întreprinderii, salariul și veniturile acestora, raportul conducerii, alte informații.

Rezultatele monitorizării arată că **doar cinci întreprinderi cu capital public din 60 au publicat pe pagina web rapoartele anuale pentru anul 2020. Este vorba de Î.S. „MoldATSA”, Î.S. „Moldelectrica”, S.A. „Metalferos”, S.A. „Energocom” și Î.S. „Radiocomunicații”**. Iar trei întreprinderi au publicat rapoartele lor pentru primul semestru al anului 2020. Este vorba de S.A. „Franzeluța”, S.A. „Termoelectrica” și S.A. „Moldtelecom”. Circa 20% din întreprinderi au publicat rapoarte anuale pentru trei ani (2017 - 2019), iar alte 15% au publicat cel puțin un raport anual din anii precedenți. Referitor la calitatea rapoartelor anuale, practicile naționale și internaționale indică necesitatea unui raport mai structurat, cu informații și descrieri detaliate a activităților și domeniilor principale ale întreprinderii (Î.S. „MoldATSA”, Î.S. „Moldelectrica” și Î.S. „Radiocomunicații” s-a apropiat de acest nivel).

Analiza indicatorilor economico-financiar și evaluarea rezultatelor economico-financiare ale întreprinderii, prin prisma evoluției indicatorilor principali (profitul net, venitul din vânzări și alți indicatori ce țin de condițiile de activitate concrete ale întreprinderii respective) **pentru anul 2020 a fost publicată de șase întreprinderi: Î.S. „MoldATSA”, Î.S. „Moldelectrica”, S.A. „Metalferos”, S.A. „Energocom”, Î.S. „Moldaeroservice” și Î.S. „Manejul de Athletică Ușoară”**. Totodată, patru întreprinderi monitorizate au publicat informațiile respective numai pentru prima jumătate a anului 2020. Astfel de analize au fost publicate pentru trei ani la rând (2017 – 2019) de către 22 de întreprinderi (37%), iar pentru 27 de întreprinderi (45%) au fost identificate cel puțin câte o analiză în anii sus-menționați. Marea majoritate a acestor analize (situațiile financiare anuale) sunt plasate pe pagina web a Agenției Proprietății Publice, care prin Hotărârea Guvernului nr.806 din 01.08.2018, în contextul reformei de reorganizare a administrației publice centrale, a devenit fondatorul acestor întreprinderi de stat și societăți comerciale cu capital integral și majoritar de stat. **Este important ca Agenția Proprietății Publice să actualizeze permanent și să publice pe pagina sa toate informațiile importante despre întreprinderile de stat și societățile comerciale cu capital integral sau majoritar de stat din Republica Moldova. Totodată, Agenția ar putea sistematiza și aduce la cunoștința publicului și informațiile despre întreprinderile municipale.**

Legea nr.246/2017 stabilește obligația de a plasa raportul auditorului întreprinderii de stat/municipale și rezultatele controalelor efectuate de către organele de control pe pagina web a întreprinderii și pagina web a Agenției Proprietății Publice.

Rapoartele anuale și rezultatele economico-financiare

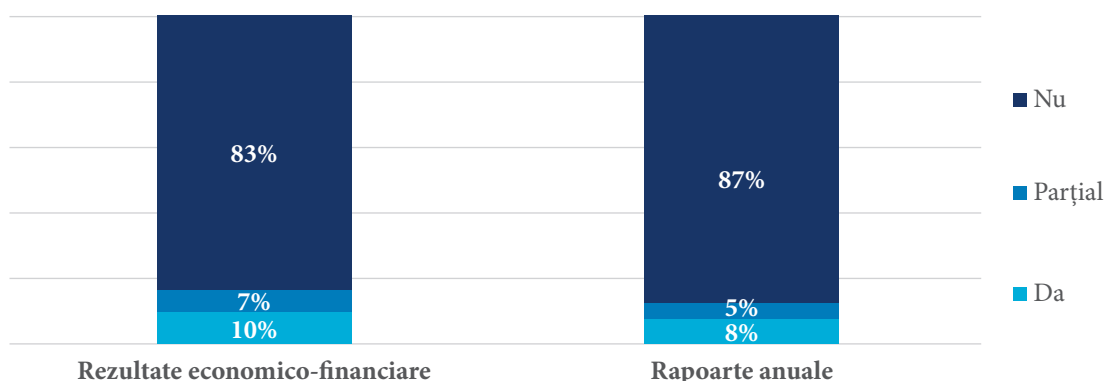

Diagrama 3. Transparența rapoartelor anuale și rezultatelor economico-financiare în întreprinderile cu capital public din Republica Moldova

Doar patru întreprinderi cu capital public din Republica Moldova au adus la cunoștință în 2020 rezultatele controalelor și auditurilor economico-financiare. Este vorba de Î.S. „MoldATSA”, Î.S. „Moldelectrica”, Î.S. „Combinatul Poligrafic din Chișinău” și Î.S. „Portul Fluvial Ungheni”. Iar 10 întreprinderi monitorizate parțial au informat despre aceste controale și audituri.

În jur de 3/4 din întreprinderile monitorizate au publicat pe pagina web (fie pe pagina web a Agenției Proprietății Publice) informații privind capitalul social al întreprinderii. Monitorizarea a constatat că întreprinderile nu au publicat pe pagina web informații privind împrumuturile/creditele obținute de întreprindere în anul 2020. Astfel de informații urmau să se regăsească în raportul anual al întreprinderilor pentru 2020, inclusiv în situațiile financiare anuale, însă acestea, în mare parte, nu au fost aduse la cunoștința publicului. **Cele mai detaliate informații despre împrumuturi și credite au fost publicate de către Î.S. „Moldelectrica”, iar parțial astfel de informații au fost aduse la cunoștință de încă șase întreprinderi (S.A. „Franzețuța”, S.A. „Termoelectrica”, Î.S. „MoldATSA”, S.A. „Metalferos”, Î.S. „Moldaeroservice” și Î.S. „Manejul de Atletică Ușoară”).** Este necesar de remarcat, că Legea nr.246/2017 prevede publicarea în raportul anual a informațiilor privind asistența financiară de care beneficiază întreprinderea, garanțiile oferite de Guvern/autoritățile administrației publice locale/Comitetul executiv al Găgăuziei, angajamentele financiare și obligațiile asumate de întreprindere.

3. Transparența și accesul la informație

O atenție sporită în cadrul analizei a fost acordată modului de respectare a legislației privind accesul la informație de către întreprinderile monitorizate. Reieșind din prevederile Legii nr.982/2000 privind accesul la informație, persoanele fizice și juridice au dreptul de a solicita, în baza unei cereri scrise, orice informații, cu excepțiile stabilite de legislație, aflate în posesia furnizorilor de informații, iar aceștia au obligația să le furnizeze solicitanților.

IDIS „Viitorul” a expediat chestionare în adresa întreprinderilor monitorizate, cu solicitarea mai multor informații publice. Drept rezultat, **circa 1/3 din întreprinderi au completat chestionarul, au răspuns la întrebările adresate și le-au expediat către IDIS „Viitorul”.**

Totodată, la inițiativa IDIS „Viitorul”, o persoană fizică terță a înaintat cereri către întreprinderi, prin care s-a solicitat o anumită informație publică și anume „numărul instruirilor privind aspectul de integritate la care au participat angajații și managerii întreprinderii în anul 2020”. Astfel, a fost verificat modul cum reacționează întreprinderile la solicitările de informații adresate de către persoanele fizice. Prin urmare, **șapte întreprinderi cu capital public au răspuns persoanei fizice și au furnizat informația solicitată** (doar angajații și managerii unei singure întreprinderi au participat la astfel de instruiți, iar celelalte întreprinderi au invocat situația pandemică).

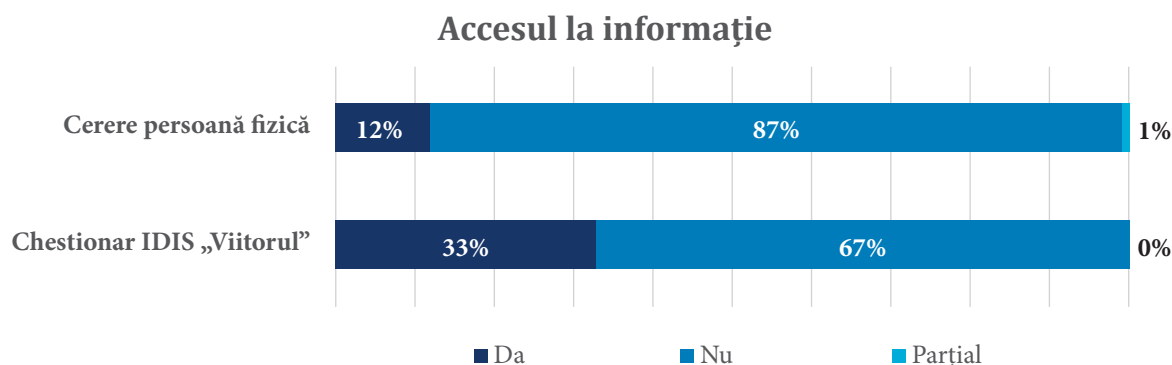

Diagrama 4. Răspunsurile întreprinderilor cu capital public la solicitările de furnizare a informațiilor publice

Potrivit Legii privind accesul la informație, unii din posesorii informațiilor oficiale sunt persoanele juridice care, în baza legii sau a contractului cu autoritatea publică ori instituția publică, sunt abilitate cu gestionarea unor servicii publice și culeg, selectează, posedă, păstrează, dispun de informații oficiale. Întreprinderile cu capital public interpretează aceste prevederi în sensul că ele nu se aplică întreprinderilor de stat, întreprinderi municipale și societăți comerciale cu capital integral sau majoritar de stat sau municipale. Pentru evitarea oricăror interpretări, se impune modificarea Legii privind accesul la informație în vederea includerii întreprinderilor de stat/municipale și societăților cu cotă parte de stat/municipale în calitate de furnizori de informații, care au obligația să le furnizeze solicitanților. Acest fapt este necesar și în contextul art.18 alin.(4) din Legea privind întreprinderile de stat și municipale nr.246/2017, în conformitate cu care aceste întreprinderi au obligația de a satisface interesul public onorând solicitările din partea instituțiilor mass-media și a societății civile în strictă conformitate cu legislația cu privire la accesul la informație.

Întreprinderile continuă să invoce că informațiile ce se referă la activitatea lor reprezintă secret comercial, protejat de lege (din 1.03.2019 reglementările privind secretul comercial se cuprind doar în Codul civil nr.1107/2002, modernizat prin Legea nr.133/2018). Însă, nu toate informațiile pot fi catalogate drept secrete comerciale, or, pentru aceasta, informațiile respective trebuie să îndeplinească un șir de cerințe cumulative, stipulate expres în Codul civil. În esență, activitatea întreprinderilor prezintă interes public, acestea fiind fondate de către autorități publice, care le-au transmis în administrare, fie ca aport în capitalul social anumite bunuri proprietate de stat/municipală, care le permite să desfășoare o anumită activitate economică, iar acestea din urmă transferă din profitul lor sume de bani către bugetul de stat/municipal. În acest context menționăm anumite cauze judiciare, care ar putea reprezenta bune practici (Asociația Presei Independente către Î.S. „Poșta Moldovei” privind furnizarea informațiilor despre firmele care au prestat servicii de construcție și renovare a oficiilor poștale, precum și sumele de bani care au fost investite¹).

¹ Decizia Curții Supreme de Justiție din 4.10.2017

Un aspect care favorizează refuzul cu rea-intenție a întreprinderilor de a furniza informații solicitanților sunt sancțiunile ne semnificative pentru refuzul cererilor de acces la informație. Or, potrivit art.71 din Codul contravențional nr.218/2008, încălcarea legislației privind accesul la informație se sancționează cu amendă de la 9 la 15 unități convenționale aplicată persoanei fizice (adică de la 450 la 750 lei), cu amendă de la 18 la 30 de unități convenționale aplicată persoanei cu funcție de răspundere (adică de la 900 lei la 1500 lei). Există un articol similar și în Codul penal nr.985/2002, care prevede amendă de la 500 la 650 unități convenționale (de la 25 000 lei la 32 500 lei), însă e mai dificil de demonstrat intenția făptuitorului și daunele în proporții considerabile cauzate drepturilor și intereselor ocrotite de lege ale persoanei care a solicitat informații referitoare la ocrotirea sănătății populației, la securitatea publică, la protecția mediului.

Din totalitatea întreprinderilor monitorizate, **47 dispun de pagini web (78%), însă nu toate sunt utilizate în calitate de instrumente de informare a publicului** privind activitatea întreprinderilor, multe din paginile web rămân a fi nefuncționale, fie conțin puține informații utile. Pe portalurile web pot fi găsite datele de contact ale administratorului și persoanelor responsabile din 48 întreprinderi, care permite publicului să solicite informații/adreseze cereri, iar două pagini web conțin parțial astfel de informații, cu mențiunea că pentru unele întreprinderi informațiile de contact sunt publicate fie pe pagina web a fondatorului, fie pe paginile web ale unor entități publice din domeniul de activitate al întreprinderii.

Circa 82% din întreprinderile monitorizate au publicat informații privind fondatorii/proprietarii/acționarii întreprinderii și procentul acțiunilor/părților sociale pe care le dețin. Astfel de informații pot fi găsite atât pe paginile web ale întreprinderilor, cât și pe paginile web ale fondatorilor (Agenția Proprietății Publice și Autoritățile Publice Locale).

Publicului îi este adus la cunoștință statutul a 42 de întreprinderi monitorizate (70%) - documentul de bază la înființarea întreprinderii și care stabilește genurile de activitate, capitalul social, patrimoniul transmis întreprinderii, organele de conducere, modul de repartizare și utilizare a profitului net, modul de acoperire a pierderilor, modul de reorganizare și dizolvare a întreprinderii, cât și alte prevederi importante ce țin de activitatea întreprinderii. Nouăsprezece din aceste statute sunt publicate pe pagina web a Agenției Proprietății Publice, iar două statute sunt pe paginile web ale autorităților publice locale care au fondat aceste întreprinderi.

Statutul întreprinderii

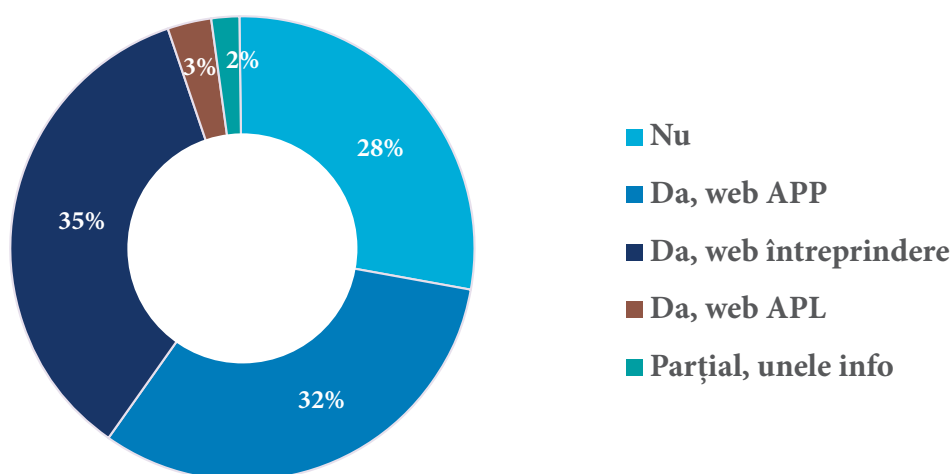

Diagrama 5. Publicarea pe web a statutelor întreprinderilor cu capital public

Toate cele cinci rapoarte anuale pentru 2020 ale întreprinderilor monitorizate, publicate pe web, au un format care permite publicului de a căuta și copia un text din raport. Acest indicator este important din perspectiva că accesul la informație presupune și posibilitatea utilizării acestor informații publice într-un mod accesibil și ușor.

Întreprinderile monitorizate nu publică pe web rezultatele ședințelor Consiliului întreprinderii/Adunării Generale (hotărâri, procese-verbale). În acest sens, **numai șase întreprinderi monitorizate au publicat unele informații parțiale despre rezultatele ședințelor organelor de conducere. Este vorba de S.A. „Termoelectrica”, S.A. „Moldtelecom”, S.A. „Metalferos”, S.A. „Energocom”, Î.S. „Combinatul Poligrafic Chișinău” și S.A. „Tracom”.**

În privința Consiliului întreprinderii și publicarea rezultatelor ședințelor organelor de conducere au fost indicate mai multe obiecții în chestionarele completate de către întreprinderi, fiind astfel aduse în discuție unele probleme existente.

În ce privește întreprinderile de stat, Legea nr.246/2017 nu stabilește expres obligația de a publica hotărârile/procese verbale ale Consiliului de administrație. Referitor la întreprinderile municipale, există aceeași problemă, plus faptul că o parte din întreprinderi nu și-au constituit Consiliul de administrație, în calitate de organ de conducere, fapt ce contravine Legii nr.246/2017.

Societăților pe acțiuni le sunt caracteristice în calitate de organe de conducere – Adunarea generală a acționarilor și Consiliul societății. Dezvăluirea informațiilor de către societățile pe acțiuni este reglementată de Legea nr.171/2012 privind piața de capital, Legea nr.1134/1997 privind societățile pe acțiuni și Regulamentul cu privire la dezvăluirea informației de către emitenții de valori mobiliare, aprobat prin hotărârea Comisiei Naționale a Pieței Financiare nr.7/1 din 18.02.2019. Astfel, pe lângă obligația de publicare a raportului anual/semestrial, actele de constituire, alte documente importante, societatea pe acțiuni are responsabilitatea de a publica evenimentele care afectează activitatea sa economico-financiară, printre care se regăsesc deciziile adoptate de Adunarea generală a acționarilor și deciziile Consiliului societății asupra unor chestiuni importante menționate în Legea privind societățile pe acțiuni.

4. Achizițiile publice și proprietatea

Legea privind achizițiile publice nr.131/2015 continuă să fie interpretată în sensul că întreprinderile cu capital public nu sunt entități contractante și nu au obligația să desfășoare procedurile de achiziție conform legislației privind achizițiile publice. Acest fapt duce la netransparență, vulnerabilități la corupție și, implicit, utilizarea inefficientă a banului public.

Până la data de 10.07.2020, achizițiile efectuate de întreprinderile cu capital public au fost desfășurate în mare parte în baza regulamentelor interne cu privire la procedura de realizare a achizițiilor de bunuri, lucrări și servicii, aprobate de către organele de conducere. De regulă, prevederile acestor regulamente interne nu corespund normelor cuprinse în Legea privind achizițiile publice și actele normative în domeniul achizițiilor, variază de la o întreprindere la alta, stabilesc proceduri de planificare, inițiere, desfășurare și adjudecare a contractelor specifice pentru fiecare întreprindere.

Odată cu aprobarea Regulamentului privind achiziționarea bunurilor, lucrărilor și serviciilor la întreprinderea de stat, prin Hotărârea Guvernului nr.351/2020, procesul de achiziții publice în cadrul acestor entități publice și-a găsit reflectarea expresă în cadrul normativ național.

Există și o categorie de întreprinderi, titulari de licență din sectoarele electroenergetic, termoelectric, gazelor naturale și a operatorilor care furnizează serviciul public de alimentare cu apă și de canalizare, care se conduc după Regulamentul aprobat prin Hotărârea Consiliului de administrație al Agenției Naționale pentru Reglementare în Energetică nr.24/2017 din 26.01.2017. Aici notăm că achizițiile publice în sectoarele energiei, apei, transporturilor și serviciilor poștale vor fi reglementate de normele legii nr.74/2020, care intră în vigoare la data de 26.06.2021 și vor fi obligatorii pentru întreprinderile de stat/ municipale care activează în sectoarele sus-menționate.

În rezultatul monitorizării se constată că **11 întreprinderi (18%) nu au desfășurat în 2020 procedurile de achiziții publice conform prevederilor legislației privind achizițiile publice**, iar 49 de întreprinderi (82%), fie au fost întreprinderi din sectoarele electroenergetic, termoelectric, gazelor naturale și serviciul public de alimentare cu apă și de canalizare, fie s-au ghidat în semestrul doi al anului de prevederile Hotărârii Guvernului nr.351/2020, care reglementează achiziționarea bunurilor, lucrărilor și serviciilor la întreprinderea de stat, fie sunt întreprinderi din mun. Chișinău, care se conduc de Decizia CMC nr.2/2 din 06.02.2020 privind utilizarea MTender și implicit normele legislației privind achizițiile publice.

Monitorizarea mai arată că **23 întreprinderi din 60 sau 38% au publicat pe web planurile anuale de achiziții publice**. Numai trei întreprinderi monitorizate au adus la cunoștință publică actele prin care au fost create grupurile de lucru pentru achiziții și componența acestora.

Circa 57% (34 de întreprinderi) nu au publicat pe pagina web anunțurile de participare la achizițiile publice, iar trei întreprinderi parțial au publicat aceste anunțuri.

Problema achizițiilor desfășurate de către întreprinderile cu capital public este una complexă și nereglementată până în prezent. Avem pe de o parte Legea privind achizițiile publice care este interpretabilă, dar și conține un șir de excepții care se referă nemijlocit la întreprinderile cu capital public. În speță, prevederile legii nu se aplică contractelor de achiziții publice atribuite de autoritățile contractante care își desfășoară activitatea în sectorul energetic, al apei, al transporturilor și al serviciilor poștale și care se înscriu în cadrul acestor activități. Acestea urmează să se conducă de Legea privind achizițiile în sectoarele energiei, apei, transporturilor și serviciilor poștale (prin transpunerea Directivei 2014/25/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 26 februarie 2014), care va intra în vigoare la mijlocul anului 2021.

Pe de altă parte, există Legea privind întreprinderile de stat și municipale care stabilește obligația Guvernului de a aproba Regulamentul privind achiziționarea bunurilor, lucrărilor și serviciilor la întreprinderea de stat, dar și obligația fondatorului întreprinderii municipale de a aproba Regulamentul privind achiziționarea bunurilor, a lucrărilor și a serviciilor la întreprinderile municipale. Guvernul a aprobat Regulamentul sus-menționat, aplicabil întreprinderilor de stat, însă, acesta nu reglementează achizițiile desfășurate de societățile pe acțiuni cu capital integral sau majoritar de stat. În ce privește întreprinderile municipale, Hotărârea Guvernului nr.351/2020 nu este cu caracter obligatoriu, ci doar ca recomandare. În esență, înțelegem că aceste întreprinderi nu se vor conduce de cadrul normativ privind achizițiile publice, ci de propriile acte interne.

Totodată, Legea privind societățile pe acțiuni nr.1134/1997 și Legea privind piața de capital nr.171/2012, în calitate de acte normative de bază care reglementează activitatea societăților pe acțiuni, inclusiv cele cu capital integral sau majoritar de stat, dar care nu cuprinde reglementări în ce privește desfășurarea de către aceste entități a achizițiilor publice. Astfel de reglementări lipsesc în totalitate în cadrul normativ autohton.

Plus la aceasta, potrivit dispozițiilor finale și tranzitorii din Legea nr.246/2017, Guvernul urma să inițieze până la 22.12.2019 reorganizarea întreprinderilor de stat în alte forme juridice de organizare prevăzute de legislație (în speță este vorba de societăți pe acțiuni). La fel, autoritățile administrației publice locale, cu titlu de recomandare, urmau să examineze oportunitatea reorganizării întreprinderilor municipale în alte forme juridice de organizare prevăzute de legislație, asigurând eficientizarea administrării proprietății transmise acestora în gestiune. Deși acest proces de reorganizare a început, el nici pe departe nu este finalizat. Însă, după reorganizarea întreprinderilor de stat în societăți pe acțiuni (sau alte forme), din nou vom avea un vid normativ privind desfășurarea achizițiilor publice de către aceste entități juridice. Anumite reglementări avem după adoptarea Legii privind achizițiile în sectoarele energeticii, apei, transporturilor și serviciilor poștale și a Regulamentului privind achiziționarea bunurilor, lucrărilor și serviciilor la întreprinderea de stat (care va trebui modificat în contextul dispariției întreprinderilor de stat). Chiar și așa, va rămâne incertă situația societăților pe acțiuni care vor apărea în eventualitatea reorganizării întreprinderilor municipale, ori acestea nu se vor conduce de Regulamentul sus-menționat.

În jur de **1/3 din întreprinderi monitorizate (19 întreprinderi) au utilizat în anul 2020 platformele electronice pentru procedurile de achiziții publice**. Doar opt întreprinderi de stat și 11 întreprinderi municipale au utilizat platformele electronice, dintre care 10 sunt întreprinderile municipale din municipiul Chișinău, incluse în acest studiu de monitorizare.

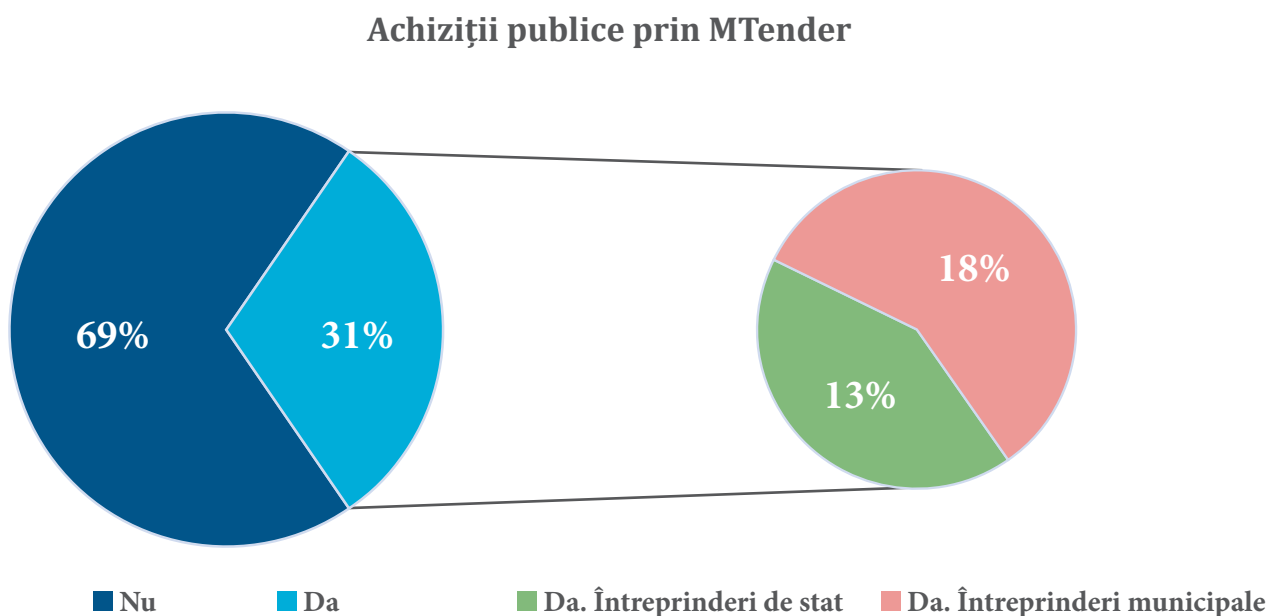

Diagrama 6. Utilizarea sistemului electronic MTender pentru achizițiile publice din anul 2020

Cu referire la întreprinderile municipale din Chișinău, conform prevederilor deciziei Consiliului Municipal Chișinău nr.5/13 din 30.05.2013, acestea erau obligate să organizeze și desfășoare procesul de achiziții în conformitate cu prevederile legislației din domeniul achizițiilor publice (la acel moment era în vigoare Legea privind achizițiile publice nr.96/2007). Ulterior, odată cu adoptarea Legii noi privind achizițiile publice nr.131/2015, decizia sus-menționată nu mai era actuală. Urmează Decizia Consiliului Municipal Chișinău nr.15/8 din 22.12.2017, care obligă entitățile publice subordonate Primăriei și Consiliului Municipal Chișinău de a efectua achizițiile publice de mică valoare prin intermediul noului sistem de achiziții publice electronice – MTender. Această decizie este abrogată prin Decizia Consiliului Municipal Chișinău nr. 2/21 din 22 februarie 2019. În final, prin Decizia nr.2/2 din 06 februarie 2020 se obligă întreprinderile municipale și societățile de acțiuni cu cotă majoritară de participare a Consiliului Municipal Chișinău să efectueze toate achizițiile publice (cu o valoare mai mare de 80 000 lei) prin intermediul sistemului de achiziții publice electronice MTender, cu unele excepții stabilite expres în decizie.

Referitor la întreprinderile municipale (în special cele din municipiul Chișinău) care utilizează MTender pentru desfășurarea achizițiilor publice trebuie remarcate anumite aspecte contradictorii.

Prin urmare, practică pozitivă și transparentă de utilizare a MTender trebuie continuată. Însă, aici e decizia individuală a fondatorului întreprinderii municipale, dar nu o obligație inserată în lege, cu reglementări precise pentru aceste întreprinderi. Plus la aceasta, chiar dacă utilizează sistemul MTender pentru desfășurarea achizițiilor publice, întreprinderile municipale consideră că actele/rezultatele procedurilor de achiziție nu pot face obiectul unei contestații la Agenția Națională de Soluționare a Contestațiilor – un element esențial în tot sistemul național de achiziții publice. O astfel de interpretare și abordare a întreprinderilor municipale încă odată subliniază lipsa reglementărilor exprese în legislație despre obligativitatea întreprinderilor municipale de a urma regulile generale de desfășurare a achizițiilor publice.

Aici însă apar mai multe aspecte juridice, or, utilizând sistemul MTender, întreprinderile municipale utilizează documentațiile standard în achizițiile publice, folosite de către toate autoritățile contractante, cu trimitere la prevederile Legii nr.131/2015. Tot aici sunt relevante prevederile art.13 alin.(5) din Legea achizițiilor publice în conformitate cu care, orice altă entitate [...] poate fi calificată autoritate contractantă, la dorința sau la decizia organelor de conducere competente, cu condiția efectuării achizițiilor în strictă conformitate cu Legea nr.131/2015.

Există și o practică neunitară și neclară în ce privește contestațiile depuse, or, Agenția Națională de Soluționare a Contestațiilor, în unele cazuri le restituie fără examinare, în alte cazuri le acceptă și examinează contestațiile depuse asupra procedurilor desfășurate de întreprinderile municipale prin MTender. Argumentul Agenției este că pot fi contestate doar achizițiile publice desfășurate nemijlocit din sursele bugetului municipal acordat întreprinderii municipale. Sunt niște argumente foarte vagi și este foarte dificil de identificat dacă acele surse sunt din bugetul municipiului sau din bugetul întreprinderii municipale. În speță, indiferent din ce surse, **întreprinderile municipale trebuie să desfășoare achizițiile în temeiul prevederilor legislației în domeniul achizițiilor publice, într-un mod transparent, sub controlul publicului și cu posibilitatea contestării acestora potrivit principiilor și normelor generale existente.**

Nici o întreprindere monitorizată nu a publicat contractele de achiziții publice, însă trei întreprinderi au comunicat public anumite informații din contractele de achiziții publice încheiate în 2020 (obiectul și valoarea achiziției, agentul economic, data încheierii și durata). Ele au publicat astfel de informații pe paginile lor web, de regulă sub forma rapoartelor anuale sau dărilor de seamă.

Etapele achizițiilor publice

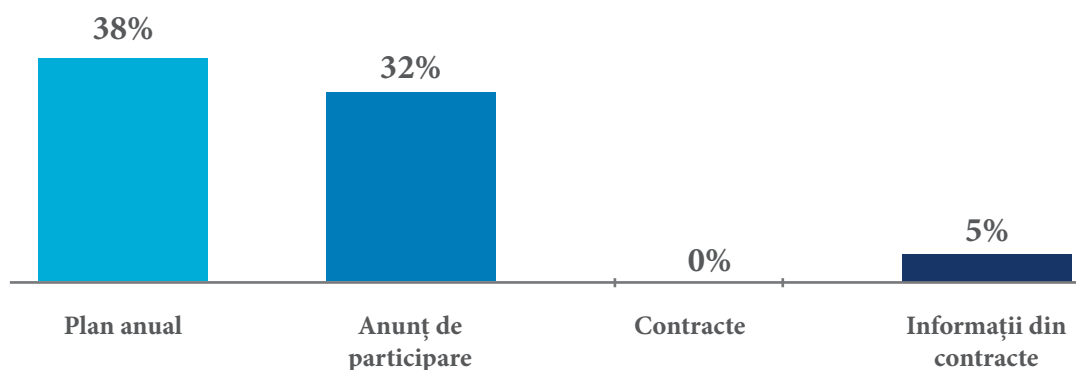

Diagrama 7. Transparența etapelor de achiziții publice desfășurate de întreprinderile cu capital public

Unul din cele mai vulnerabile domenii pentru întreprinderile cu capital public îl reprezintă administrarea patrimoniului (bunurile imobilele, terenurile). Acest fapt se datorează lipsei unei evidențe precise a patrimoniului întreprinderilor, neînregistrării la organul cadastral a tuturor bunurilor imobile, diminuarea valorii acestor bunuri, interesului sporit pentru acest patrimoniu și cadrului legal confuz, contradictoriu, lacunar, superficial; fapt ce dă posibilitatea unor interpretări abuzive.

Monitorizarea atestă că **nici o întreprindere nu a publicat pe web informații din evidența și registrul proprietăților întreprinderii**, care trebuia să includă bunurile transmise ca aport în capitalul social de către fondatori/proprietari/acționari, bunurile transmise în administrare de către fondatori/proprietari/acționari și bunurile proprietate a întreprinderii, obținute de aceasta în rezultatul activității economico-financiare.

Din 60 de întreprinderi monitorizate, **numai 13 (patru în totalitate și nouă parțial) au publicat pe pagina web informații (oferte, rezultatele, alte informații) privind transmiterea, comercializarea, darea în locațiune/arendă sau comodat a bunurilor întreprinderii**. De regulă, astfel de informații publică întreprinderile care au ca obiect de activitate anume transmiterea în locațiune/arendă a spațiilor (S.A. „Tracom”, ZAL „Expo Business Chișinău” și Î.S. „Manejul de Atletică Ușoară”).

Bunurile întreprinderii

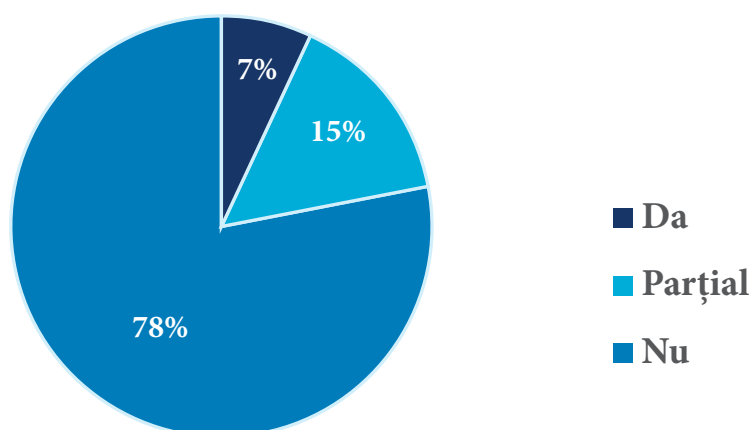

Diagrama 8. Transparența administrării bunurilor întreprinderilor cu capital public

5. Resursele umane

Este important ca întreprinderile cu capital public să desfășoare o politică transparentă de selectare și angajare a personalului, iar informațiile privind membrii organelor de conducere, salariile și bonusurile primite trebuie să fie aduse la cunoștința publicului.

Managementul resurselor umane rămâne un domeniu netransparent pentru întreprinderile cu capital public, care nu dorește să dezvăluie publicului aceste informații. Astfel, numărul angajaților a fost publicat pe paginile web numai de către opt întreprinderi monitorizate (Î.S. „MoldATSA”, Î.S. „Moldelectrica”, Î.S. „Gările și Stațiile Auto”, S.A. „Drumuri Ialoveni”, Î.S. „Manejul de Atletică Ușoară”, Î.S. „Radiocomunicații”, Î.M. „Liftservice” și Î.M. „Parcul Urban de Autobuze”). Iar nouă întreprinderi au furnizat parțial astfel de informații.

Circa 40% din întreprinderile monitorizate publică ofertele de muncă pe pagina lor web (24 întreprinderi) și nici o întreprindere nu a publicat pe web rezultatele procedurilor de selecție pentru ocuparea locurilor vacante în anul 2020.

Nici o întreprindere monitorizată din Republica Moldova nu a adus la cunoștința publicului regulile cu privire la selectarea și angajarea personalului întreprinderii și **doar opt întreprinderi au adus la cunoștință regulile cu privire la organizarea și desfășurarea concursului pentru ocuparea funcției vacante de administrator al întreprinderii. Este vorba de Î.S. „Calea Ferată a Moldovei”, Î.S. „MoldATSA”, S.A. „Furnizarea Energiei Electrice Nord”, Î.S. „Poșta Moldovei”, Î.S. „Moldae-roservice”, S.A. Centrul Internațional de Expoziții „Moldexpo”, S.A. „Tracom” și Î.S. „Portul Fluvial Ungheni”.**

În contextul dat, remarcăm existența Regulamentului-model cu privire la organizarea și desfășurarea concursului pentru ocuparea funcției vacante de administrator al întreprinderii de stat, conform anexei nr.3 la Hotărârea Guvernului nr.484/2019 pentru aprobarea unor acte normative privind punerea în aplicare a Legii nr.246/2017 cu privire la întreprinderea de stat și întreprinderea municipală.

Lipsa de transparență se observă și în privința membrilor ce fac parte din organele de conducere ale întreprinderii. Așadar, **doar opt întreprinderi monitorizate au comunicat public CV-ul administratorului, cu informații privind studiile superioare și experiența de muncă.** Este vorba de Î.S. „MoldATSA”, S.A. „Metalferos”, Î.S. „Direcția pentru Exploatarea Imobilului”, ZAL „Expo Business Chișinău”, Î.S. „Radiocomunicații”, Î.M. „Apă-Canal Strășeni”, S.A. „Apă - Canal Cahul”, S.A. „Apă-Canal Chișinău”. Însă, **nici o întreprindere nu publică CV-urile membrilor Consiliului de administrație**, iar circa 1/3 din ele (19 întreprinderi) se rezumă numai la publicarea numelui acestor membri, fără publicarea CV-lor.

Remunerarea membrilor organelor de conducere rămâne în continuare o informație ascunsă publicului larg, în pofida faptului că Legea nr.246/2017 obligă întreprinderile să indice salariile persoanelor cu funcții de conducere (fondatori, membri ai consiliilor de administrație, administratori, membri ai comisiei de cenzori) în mod separat în raportul anual, care se plasează pe pagina web oficială a întreprinderii și pe pagina web oficială a fondatorului.

Doar două întreprinderi monitorizate au furnizat informații cu privire la salariul administratorului și indemnizațiile membrilor Consiliului de administrație. Este vorba de Întreprinderea de stat „Manejul de Atletică Ușoară” și Întreprinderea de stat „MoldATSA”.

În privința a 38 de întreprinderi monitorizate au fost identificate declarațiile de avere și interese personale ale administratorului, publicate pe portalul www.declaratii.ani.md. Pe acest portal sunt publicate peste 700 mii de declarații, inclusiv peste 60 de mii de declarații de avere și interese personale anual. Filtrele de căutare a portalului nu permit selectarea declarațiilor depuse nemijlocit de administratorii și membrii consiliilor de administrație a întreprinderilor cu capital public. La rubrica specială pentru selectarea „organizației” nu sunt incluse întreprinderile cu capital public. Unica modalitate de identificare a declarațiilor este după numele și prenumele persoanei căutate, însă, după cum se menționează în prezentul raport, 2/3 din întreprinderi nu publică numele membrilor Consiliului de administrație, iar circa 1/5 din întreprinderi nu au pagini web. În acest sens, **este necesară publicarea informațiilor privind remunerarea membrilor organelor de conducere pe paginile web ale întreprinderilor pentru a spori transparența acestora și pentru accesul ușor al cetățenilor interesați.**

Resurse umane

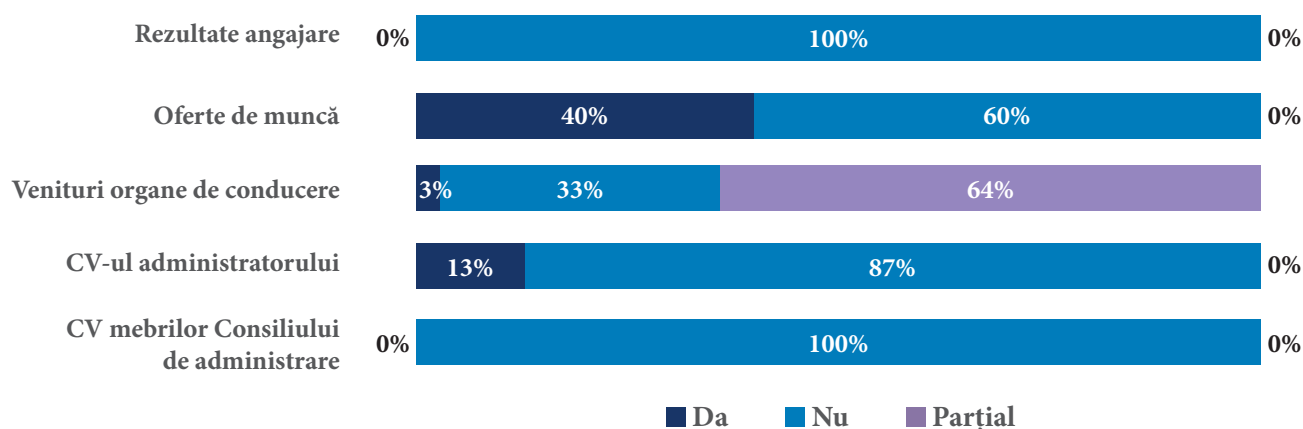

Diagrama 9. Transparența resurselor umane și veniturilor organelor de conducere

Nici o întreprindere monitorizată cu capital public din țară nu a adus la cunoștința publicului decizia Consiliului întreprinderii privind plafonul concret al salariului administratorului pentru anul 2020, care poate fi limitat în baza rezultatelor economico-financiare ale întreprinderii pentru anul precedent, așa cum prevede Hotărârea Guvernului nr.743/2002 cu privire la salarizarea angajaților din unitățile cu autonomie financiară.

6. Etica și conflictul de interese

Întreprinderile monitorizate sunt restanțiere la elaborarea și implementarea normelor și standardelor de guvernanță corporativă, de conformare anticorupție, de integritate și etică în afaceri.

Monitorizarea actuală a identificat **22 întreprinderi care au elaborat și publicat un Cod de etică** pentru angajații întreprinderii și **numai patru întreprinderi care au elaborat un Cod (standarde) de guvernanță corporativă: S.A. „Franzeluța”, S.A. „Termoelectrica”, S.A. „Metalferos” și S.A. „Energocom”**. În ce privește programele anticorupție, care să conțină prevederi ce se referă la mită,

conflicte de interese, cadouri, alte riscuri și procedurile de urmat în fiecare caz, 11 întreprinderi dispun de mai multe documente de integritate, prevăzute de cadrul normativ, iar alte 11 întreprinderi dispun de elemente ale unor astfel de programe, de regulă cuprinse în Codul de conduită sau Codul de guvernare corporativă.

Numai zece întreprinderi cu capital public monitorizate au instituit și adus la cunoștință pe web despre existența unui mecanism de raportare a comportamentului lipsit de etică și faptelor de corupție (linie telefonică, e-mail). Doar 11 întreprinderi (trei în totalitate și opt parțial) au prevederi, care se referă la mecanismele de protecție a avertizorilor actelor de corupție, incluse în Codul de conduită/de guvernare corporativă sau în acte interne distincte privind examinarea și raportarea dezvoltărilor practicilor ilegale de către angajați și garanții de protecție a avertizorilor de integritate.

Nu există informații pe paginile web ale întreprinderilor monitorizate despre cursurile de instruire pentru angajați sau manageri privind lupta anticorupție organizate de întreprindere și doar o întreprindere a menționat în răspunsul la cererea de acces la informație despre faptul organizării și participării personalului la astfel de instruiți pe parcursul anului 2020.

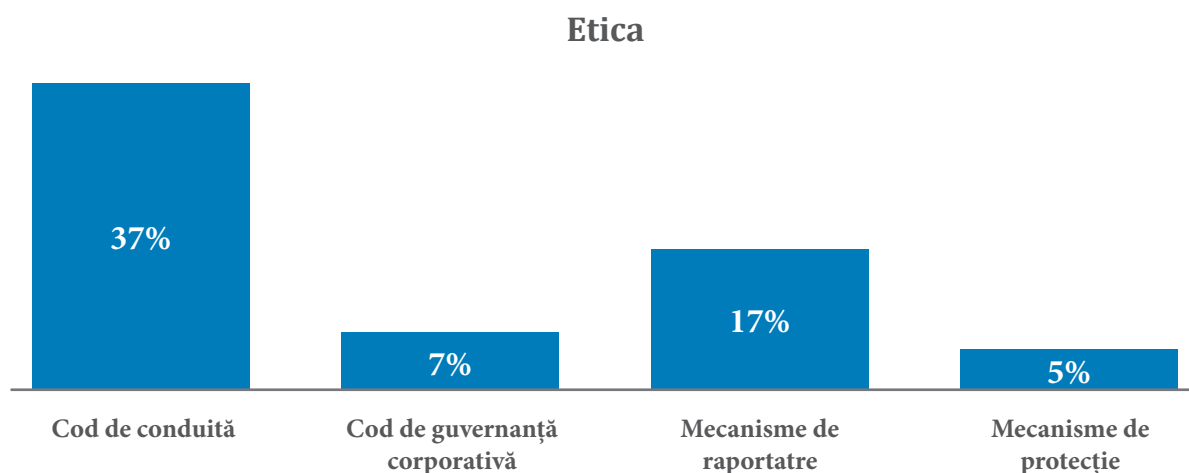

Diagrama 10. Documente și instrumente de prevenire a corupției

Odată cu adoptarea și intrarea în vigoare a Legii integrității nr.82/2017, întreprinderile de stat și municipale, societățile pe acțiuni în care statul deține pachetul majoritar de acțiuni au obligația de a realiza un șir de măsuri de asigurare a integrității instituționale, prevăzute de lege (neadmiterea, denunțarea manifestărilor de corupție și protecția avertizorilor de integritate, respectarea normelor de etică și deontologie, respectarea regimului conflictelor de interese, regimul cadourilor, etc). În pct.6 din Pilonul VII al Planului de acțiuni din Strategia națională de integritate și anticorupție pentru anii 2017–2020, aprobată prin Hotărârea Parlamentului nr.56/2017, se prevede aprobarea Registrelor riscurilor de corupție și/sau Planurilor de integritate ale întreprinderilor de stat/municipale. La fel, se menționează responsabilitatea de a publica pe paginile web ale întreprinderilor de stat/municipale sau ale entităților publice care le controlează a rapoartelor privind implementarea măsurilor prevăzute în registrele riscurilor și/sau în planurile de integritate. Centrul Național Anticorupție a elaborat și un Plan – model de integritate pentru întreprinderi, care cuprinde recomandări/cerințe minime de înlăturare a riscurilor de corupție.

7. Granturi și caritate

Transparența acțiunilor filantropice și sponsorizărilor efectuate de întreprinderile cu capital public reduce riscul utilizării resurselor financiare ale întreprinderii în alte scopuri sau utilizarea acestor resurse în situațiile în care întreprinderea are dificultăți financiare.

Monitorizarea constată lipsa pe paginile web ale întreprinderilor a informațiilor referitor la:

- regulile și procedurile pentru atribuirea de granturi, donații, sponsorizări;
- lista solicitărilor de susținere financiară respinse pe parcursul anului 2020 și motivul respingerii;
- sumele și beneficiarii granturilor, donațiilor și sponsorizărilor din anul 2020, precum diferite evenimente și activități sociale, culturale, educaționale, sportive sau de altă natură, susținute de întreprindere (doar cinci întreprinderi au publicat unele informații parțiale). Este vorba de Î.S. „MoldATSA”, Î.S. „Combinatul Poligrafic Chișinău”, Î.S. „Editura Știința”, S.A. „Tracom” și Î.S. „Radiocomunicații”.

III. Concluzii generale

1. Media generală de transparență obținută de 60 din cele mai mari și importante întreprinderi din țară monitorizate indică un tablou general descurajator în ce privește nivelul de transparență, rezultate care pot fi extrapolate la toate întreprinderile cu capital public din Republica Moldova. Cu o medie generală de 26% din 100 maxim posibil, întreprinderile rămân restanțiere la toți indicatorii de transparență, atât la cei obligatorii potrivit normelor legale, cât și la cei care reprezintă bune standarde de transparență și guvernare corporativă. Cu toate acestea, se atestă un anumit progres al mediei generale de puncte în comparație cu evaluarea din anii precedenți.
2. Cadrul legal național continuă să cuprindă norme imperfecte, interpretabile sau chiar să nu existe reglementări importante în ce privește activitatea și transparența întreprinderilor cu capital public.
3. Legea privind accesul la informație nu include expres întreprinderile de stat/municipale și societățile cu cotă parte de stat/municipale în calitate de furnizori de informații, fapt care cauzează refuzul acestora de a răspunde la solicitările de furnizare a informațiilor. La chestionarul adresat de către IDIS „Viitorul”, care tot poate fi considerată o solicitare de informații, circa 2/3 din întreprinderile monitorizate nu au răspuns, iar la cererea unei persoane fizice nu au răspuns 87% din întreprinderi.
4. Actele normative în domeniul achizițiilor publice, adoptate în anul precedent, care au intrat recent în vigoare sau urmează să intre în vigoare, vor spori transparența unor întreprinderi cu capital public. Deși este un pas înainte, rămân nereglementate procedurile de achiziții desfășurate de către întreprinderile municipale, fapt ce duce la netransparență, dar și contravine Directivelor Uniunii Europene (2014/23/EU, 2014/24/EU, 2014/25/EU), necesare de transpus în legislația națională, conform angajamentelor din Acordul de Asociere Republica Moldova și Uniune Europeană.

Totodată, procesul de elaborare și îmbunătățire a politicilor publice nu totdeauna ține cont de procesul și rezultatele reorganizării întreprinderilor în alte forme juridice de organizare prevăzute de legislație, așa cum este prevăzut în dispozițiile finale și tranzitorii ale Legii cu privire la întreprinderea de stat și întreprinderea municipală. Acest lucru este important din motiv că se reorganizează în societăți pe acțiuni, care sunt niște entități complexe, reglementate de acte normative distincte, precum Legea privind societățile pe acțiuni, Legea privind piața de capital sau hotărârile Comisiei Naționale a Pieței Financiare.
5. Rezultate monitorizării arată că 55% din întreprinderi nu publică pe web planurile anuale de achiziții publice, 57% nu publică anunțurile de participare la achizițiile publice, 95% nu au comunicat în 2020 informații despre rezultatele achizițiilor și nici o întreprindere nu a publicat anul trecut contractele de achiziții publice.
6. Utilizarea sistemului electronic de achiziții MTender este opțională pentru întreprinderile cu capital public. Doar 31% din întreprinderile monitorizate au utilizat în anul 2020 platformele electronice pentru procedurile de achiziții publice, dar acest fapt s-a realizat doar la intenția și decizia fondatorilor, nu ca obligație prevăzută de lege. Aceste rezultate se referă mai mult la întreprinderile municipale din Chișinău, obligate prin Decizia Consiliului Municipal să efectueze achizițiile prin MTender.

7. Deși Legea cu privire la întreprinderea de stat și întreprinderea municipală stabilește expres obligația de dezvăluire a unui șir de informații de către întreprinderi (statutul, regulamentele interne, raportul anual și rapoartele de audit), acestea din urmă nu se conformează cerințelor legale, dar nici nu există sancțiuni și instrumente de responsabilizare a celor care încalcă legea.
8. Transparența indicatorilor economici este redusă din motivul nepublicării informațiilor despre activitatea economico – financiară a întreprinderilor. Doar cinci întreprinderi monitorizate (8%) au publicat pe pagina lor web rapoartele anuale pentru anul 2020 și doar șase întreprinderi (10%) au publicat analizele economico-financiare, cu indicatori precum profitul net, venitul din vânzări și alți indicatori ce țin de activitatea întreprinderilor. În contextul în care întreprinderile au obligația să publice aceste rapoarte și analize până la sfârșitul lunii aprilie, există probabilitatea ca aceste rezultate negative să fie cauzate de situația de urgență din țară și lume, care a stopat activitatea multor entități.
9. Printre alte constatări importante în rezultatul evaluării transparenței întreprinderilor cu capital public din Republica Moldova, am putea menționa:
- 13 de întreprinderi nu au pagini web (22%), iar cele care au, nu publică toate informațiile necesare, fie paginile web sunt nefuncționale;
 - 42 de statute ale întreprinderilor sunt publicate pe paginile lor web sau pe paginile web ale fondatorilor (70%);
 - numai 13 întreprinderi (patru în totalitate și nouă parțial) au publicat pe pagina web informații (oferțele, rezultatele, alte informații) privind transmiterea, comercializarea, darea în locațiune/arendă sau comodat a bunurilor întreprinderii (22%);
 - 35 de întreprinderi nu publică ofertele de muncă pe pagina lor web (58%) și nici o întreprindere nu a publicat pe web rezultatele procedurilor de selecție pentru ocuparea locurilor vacante în anul 2020;
 - 52 de întreprinderi nu au comunicat public CV-ul administratorului (87%) și nici o întreprindere nu publică CV-urile membrilor Consiliului de administrație;
 - 41 de întreprinderi nu aduce la cunoștință cine sunt membrii Consiliului de administrație (68%);
 - doar două întreprinderi au furnizat informații cu privire la salariul administratorului și indemnizațiile membrilor Consiliului de administrație (3%);
 - doar 22 întreprinderi au publicat un Cod de etică pentru angajații întreprinderii (37%) și numai patru întreprinderi au publicat un Cod de governanță corporativă (7%);
 - doar 11 întreprinderi dispun de unele elemente ale programelor anticorupție (18%) și alte 11 întreprinderi au înserat astfel de prevederi sumare în Codul de etică/governanță corporativă;
 - numai zece întreprinderi (17%) au instituit și adus la cunoștință pe web despre existența unui mecanism de raportare a comportamentului lipsit de etică și faptelor de corupție (linie telefonică, e-mail);
 - doar cinci întreprinderi au publicat unele informații incomplete pe web referitor la donațiile și sponsorizările din anul precedent.

IV. Recomandări

În baza constatărilor obținute din monitorizarea transparenței întreprinderilor cu capital public, sunt formulate o serie de recomandări care pot ajuta întreprinderile să fie mai transparente. Recomandările sunt adresate mai multor entități publice, plus sunt reiterate recomandările din rapoartele anterioare, actuale și în prezent, destinate întreprinderilor.

Parlament/Guvern

1. Modificarea Legii privind accesul la informație nr.982/2000 în vederea includerii întreprinderilor de stat/municipale și societăților cu cotă parte de stat/municipale în calitate de furnizori de informații, care au obligația de a răspunde la cererile solicitanților și de a furniza informațiile cu caracter public, eventual cu precizarea care sunt acele informații publice deținute de respectivele întreprinderi.
2. Instituirea unor mecanisme viabile de responsabilizare a subiecților care încălcă Legea cu privire la întreprinderea de stat și întreprinderea municipală și Legea privind accesul la informație, după ce va fi clarificat statutul întreprinderilor cu capital public în calitate de furnizori de informații.

Guvern/Ministerul Economiei și Infrastructurii

3. Reglementarea procedurilor de achiziții publice și în întreprinderile municipale și societățile pe acțiuni cu capital integral sau majoritar municipal, fie examinarea oportunității includerii acestor întreprinderi în Regulamentul privind achiziționarea bunurilor, lucrărilor și serviciilor la întreprinderea de stat (Hotărârea Guvernului nr.351/2020).
4. Inserarea în cadrul legal care reglementează achizițiile publice a obligației întreprinderilor cu capital public de a desfășura procedurile de achiziții publice prin Sistemul MTender.
5. Includerea în Legea cu privire la întreprinderea de stat și întreprinderea municipală a obligației de a publica hotărârile/procese verbale ale Consiliului de administrație.

Agenția Proprietății Publice/Autoritățile Publice Locale

6. Publicarea pe pagina web a Agenției Proprietății Publice și autorităților publice locale, în calitate de fondatori și deținători de acțiuni (părți sociale), a informațiilor obligatorii indicate în:
 - A. Legea nr.246/2017 cu privire la întreprinderea de stat și întreprinderea municipală:
 - statutul întreprinderii;
 - regulamentele interne;
 - raportul anual al întreprinderii;
 - raportul auditorului întreprinderii de stat/municipale.

B. Legea nr.171/2012 privind piața de capital, Legea nr.1134/1997 privind societățile pe acțiuni și Regulamentul cu privire la dezvăluirea informației de către emitenții de valori mobiliare, aprobat prin hotărârea Comisiei Naționale a Pieței Financiare nr.7/1 din 18.02.2019:

- raportul anual al emitentului;
- raportul semestrial al emitentului;
- declarațiile intermediare ale conducerii emitentului;
- informația despre evenimentele care afectează activitatea economico-financiară a emitentului;
- actele de constituire ale emitentului;
- informațiile privind deținerile importante de acțiuni.

8. Suplimentar, publicarea pe pagina web a Agenției Proprietății Publice și actualizarea informațiilor cu privire la întreprinderile de stat și societățile cu acțiuni, conform rubricilor și subrubricilor existente pe web (inclusiv se poate de implementat și de către autoritățile publice locale):

- statutul entității;
- organele de conducere;
- situații financiare anuale ale entității;
- dări de seamă anuale ale administratorului;
- rapoarte de audit
- planul de afaceri;
- evenimente/alte informații.

Ca sugestie, pot fi prevăzute rubrici suplimentare, destinate instrumentelor de integritate elaborate și implementate în cadrul întreprinderilor, precum:

- registrul riscurilor de corupție;
- planul de integritate;
- alte documente de integritate.

Autoritatea Națională de Integritate

9. Îmbunătățirea filtrelor de căutare a portalului www.declaratii.ani.md pentru a permite selectarea declarațiilor de avere și interese personale depuse nemijlocit de administratorii și membrii consiliilor de administrație a întreprinderilor cu capital public.

Întreprinderi cu capital public (conform zonelor de transparență)

Indicatori economici

10. Raportul anual de activitate al întreprinderii este unul din documentele importante care necesită a fi adus la cunoștința publicului, iar structura lui trebuie să se ralieze pe de o parte la cerințele obligatorii din art.18 alin.(2) al Legii nr.246/2017, iar pe de altă parte la bunele practici naționale și internaționale. Acest lucru presupune prezentarea analitică a informațiilor și descrierea detaliată a activităților principale ale întreprinderii, cu evaluarea rezultatelor obținute.

11. Indicatorii de performanță ai întreprinderilor sunt de interes public, iar întreprinderile au obligația să publice informațiile și rezultatele economico-financiare, cu descrierea profiturilor, a pierderilor și a altor indicatori din activitatea întreprinderii.
12. Este oportun de a publica anual pe pagina web și de a actualiza informațiile privind împrumuturile/creditele obținute de întreprindere (dacă au existat astfel de împrumuturi/credite). Aceste informații trebuie să fie clare și detaliate, dar nu indicate sumar sub formă de cifre în analizele economico-financiare anuale.
13. Rezultatele controalelor și auditurilor economico-financiare la care au fost supuse întreprinderile cu capital public din Republica Moldova trebuie aduse la cunoștința publicului.

Transparența și accesul la informație

14. Este de remarcat importanța și necesitatea de a dispune de pagini web, de a le completa și actualiza permanent, acestea fiind pentru întreprinderile cu capital public un instrument eficient de diseminare a informațiilor publice.
15. De pe paginile web ale întreprinderilor nu trebuie să lipsească astfel de informații obligatorii precum datele de contact ale administratorului și persoanelor responsabile, care permite publicului să solicite informații/adreseze cereri întreprinderii.
16. Este necesar de a publica Statutul întreprinderii pe pagina web - documentul de bază la înființarea întreprinderii și care stabilește genurile de activitate, capitalul social, patrimoniul transmis întreprinderii, organele de conducere, modul de repartizare și utilizare a profitului net, precum și modul de acoperire a pierderilor, modul de reorganizare și dizolvare a întreprinderii, cât și alte prevederi importante ce țin de activitatea întreprinderii.
17. Pagina web trebuie să conțină informații privind fondatorii/proprietarii/acționarii întreprinderii și procentul acțiunilor/părților sociale pe care le dețin.
18. Este important de a publica pe web subiectele discutate și rezultatele ședințelor Consiliului societății/Adunării Generale, incluse în hotărâri și procese-verbale.
19. Este recomandabil ca întreprinderilor să publice documentele pe pagina web, în mod principal raportul anual, într-un format ce va permite publicului căutarea și copierea unui text din aceste documente, fiind astfel facilitată utilizarea acestor informații publice.
20. Este important ca întreprinderile cu capital public să fie deschise, să respecte legislația privind accesul la informație, să răspundă cererilor adresate și să furnizeze informațiile solicitate de persoanele fizice, persoanele juridice, mass-media și alte părți interesate.

Achizițiile publice și proprietatea

21. Este recomandabilă aducerea la cunoștință publică a planurilor anuale de achiziții publice și publicarea pe pagina web a tuturor anunțurilor de participare la achizițiile publice.
22. Este oportun de a aduce la cunoștință publică actele prin care au fost create grupurile de lucru pentru achiziții (comisiile de achiziții) și componența acestora.

- 23.** Tendința este ca toate entitățile publice să utilizeze platformele electronice pentru procedurile de achiziții publice. Chiar dacă acestea nu au fost utilizate de multe întreprinderi în anul 2020, pot fi utilizate în anii următori.
- 24.** Este recomandabil ca întreprinderile să comunice public contractele de achiziții publice încheiate, cu astfel de informații obligatorii precum: obiectul și valoarea achiziției, agentul economic, data încheierii și durata, informații despre revizuirea/extinderea contractelor. Este important ca cetățenii să poată ușor găsi un anumit contract pe pagina web după un șir de criterii, precum: data încheierii contractului, denumirea agentului economic, suma contractului, tipul produselor, serviciilor, lucrărilor etc.
- 25.** Pentru a spori transparența în administrarea patrimoniului, este recomandabilă publicarea pe pagina web a informațiilor referitor la patrimoniul care îl administrează sau îl deține în proprietate întreprinderile (terenuri și bunuri imobile), precum și orice informație ce ține de înstrăinarea și transmiterea bunurilor către persoane terțe.

Resursele umane

- 26.** Este oportun de a indica pe pagina web numărul angajaților întreprinderilor și salariul mediu lunar pe întreprindere.
- 27.** Întreprinderile trebuie să asigure accesul publicului la toate informațiile ce se referă la selectarea și angajarea personalului, prin publicarea pe pagina web a ofertelor de muncă, concursurilor de selecție pentru locurile vacante organizate, precum și rezultatele procedurilor de selecție.
- 28.** Pe pagina web este oportun să se regăsească regulile cu privire la selectarea și angajarea personalului întreprinderii și regulile cu privire la organizarea și desfășurarea concursului pentru ocuparea funcției vacante de administrator al întreprinderii.
- 29.** Ar fi oportun de a publica într-o rubrică distinctă pe pagina web numele și CV-urile membrilor Consiliului de administrație și administratorului întreprinderii, cu informații privind studiile superioare, experiența de muncă și alte informații relevante.
- 30.** Întreprinderile trebuie să furnizeze informații cu privire la veniturile salariale, indemnizațiile, primele, bonusurile, alte ajutoare și beneficii materiale ale administratorului și membrilor Consiliului de administrație.
- 31.** Întreprinderile trebuie să elaboreze și aducă la cunoștința publicului deciziile privind plafonul concret al salariului administratorului întreprinderii, condiționat de indicatorii de performanță ai întreprinderilor.

Etica și conflictul de interese

- 32.** Întreprinderile trebuie să dispună și să aducă la cunoștința publicului instrumente de raportare a comportamentului lipsit de etică și faptelor de corupție în cadrul întreprinderii (linie telefonică, formular online etc.). Pentru ca instrumentele de raportare să fie eficiente, în cadrul întreprinderilor trebuie să existe proceduri și garanții de protecție a avertizorilor actelor de corupție.

- 33.** Pentru a preveni conflictele de interese și actele de corupție, de a consolida integritatea și de a stabili anumite standarde profesionale, considerăm necesar de a elabora și de a publica un Cod de etică pentru angajații întreprinderii/Cod (standarde) de guvernanță corporativă și programe anticorupție, care conțin prevederi ce se referă la mită, conflicte de interese, cadouri, alte riscuri și procedurile de urmat în fiecare caz pentru angajații și conducerea întreprinderii. La fel, întreprinderile trebuie să-și elaboreze și implementeze planurile de integritate și registrele riscurilor de corupție.
- 34.** Întreprinderile trebuie să organizeze și aducă la cunoștința publicului informații despre cursurile de instruire pentru angajați sau manageri privind lupta anticorupție.

Granturi și caritate

- 35.** Este important ca întreprinderea să publice într-o rubrică separată pe pagina web a tuturor informațiilor ce se referă la acțiunile filantropice și sponsorizărilor efectuate și anume: a) regulile și procedurile pentru atribuirea de granturi, donații, sponsorizări; b) lista solicitărilor de susținere financiară respinse pe parcursul anului și motivul respingerii; c) sumele și beneficiarii granturilor, donațiilor și sponsorizărilor pe parcursul anului – pentru diferite evenimente și activități sociale, culturale, educaționale, sportive sau de altă natură, susținute de întreprindere.

V. Clasamentul de transparență

CLASAMENT	Întreprinderea	I. Indicatori economici	II. Transparența și accesul la informație	III. Achiziții publice și proprietatea	IV. Resursele umane	V. Etica și conflictul de interese	VI. Granturi și caritate	TOTAL	CLASA
1	Î.S. „Moldelectrica»	100%	83%	30%	32%	38%	0%	58%	B-
2	Î.S. „MoldATSA»	95%	67%	26%	64%	46%	29%	58%	B-
3	S.A. „Energocom»	84%	75%	0%	23%	54%	0%	56%	B-
4	Î.S. „Manejul de Atletică Ușoară»	47%	46%	58%	50%	77%	0%	52%	C+
5	S.A. „Tracom»	42%	65%	50%	25%	62%	29%	48%	C
6	Î.S. „Radiocomunicații»	74%	83%	17%	39%	15%	29%	48%	C
7	Î.S. Întreprinderea Editorial-Poligrafică „Știința»	41%	79%	32%	25%	50%	29%	47%	C
8	Î.S. „Administrația de stat a drumurilor»	42%	63%	48%	14%	54%	0%	45%	C
9	S.A. „Metalferos»	74%	58%	0%	29%	62%	0%	40%	C-
10	Î.S. Institutul de Geodezie, Prospekțiuni Tehnice și Cadastru „INGEOCAD”	37%	63%	39%	18%	46%	0%	40%	D+
11	Î.M. „Exdrupo»	18%	60%	48%	21%	46%	0%	39%	D+
12	Î.S. „Calea Ferată din Moldova»	21%	63%	22%	36%	54%	0%	38%	D+
13	Î.S. „Combinatul Poligrafic»	24%	71%	17%	14%	46%	29%	38%	D+
14	S.A. „Apă-Canal Chișinău»	42%	50%	35%	18%	54%	0%	38%	D+
15	Î.M. „Regia Transport Electric Chișinău»	8%	80%	30%	21%	62%	0%	37%	D+
16	Î.S. „Portul Fluvial Ungheni»	24%	63%	22%	14%	46%	0%	34%	D
17	S.A. „Moldtelecom»	39%	54%	17%	25%	46%	0%	34%	D
18	S.A. „Termoelectrica»	63%	54%	22%	11%	15%	0%	34%	D
19	S.A. „Franzeluța»	63%	48%	17%	25%	15%	0%	33%	D
20	Î.S. „Centrul de Metrologie Aplicată și Certificare”	37%	46%	22%	14%	62%	0%	33%	D
21	Î.S. „Moldaeroservice»	39%	46%	43%	25%	0%	0%	32%	D
22	Î.S. „Poșta Moldovei»	21%	46%	35%	32%	31%	0%	32%	D
23	Î.S. „Servicii Pază»	26%	63%	22%	18%	8%	0%	29%	D-
24	Î.M. „Asociația de gospodărire a spațiilor verzi»	0%	80%	37%	21%	0%	0%	28%	D-
25	S.A. „Furnizarea Energiei Electrice Nord”	21%	63%	17%	25%	0%	0%	28%	D-
26	Î.M. „Apă-Canal Bălți»	29%	46%	17%	14%	38%	0%	28%	D-

27	S.A. „Apă-Canal Cahul»	5%	46%	35%	32%	15%	0%	27%	D-
28	Î.S. „Direcția pentru exploatarea imobilului»	18%	38%	48%	18%	0%	0%	26%	D-
28	Î.S. „Detașamentul de Pază Paramilitară»	13%	46%	17%	18%	46%	0%	26%	D-
30	Î.M. „Parcul urban de autobuze»	26%	33%	39%	25%	0%	0%	26%	D-
31	S.A. Centrul Internațional de Expoziții „Moldexpo»	13%	46%	35%	25%	0%	0%	25%	D-
32	Î.M. „Direcția construcții capitale»	8%	56%	35%	11%	0%	0%	25%	E+
33	Î.S. „Centrul de elaborări economice și producție»	21%	54%	9%	11%	15%	0%	23%	E+
33	Î.M. „Liftservice»	8%	46%	26%	14%	15%	0%	23%	E+
35	Î.S. „Mileștii Mici»	18%	46%	22%	18%	0%	0%	22%	E+
36	Î.S. Institutul de Tehnică Agricolă „Mecagro»	21%	42%	22%	18%	0%	0%	22%	E+
37	Î.S. „Palatul Republicii»	0%	50%	26%	11%	0%	0%	21%	E+
38	Î.S. „Urbanproiect»	15%	63%	9%	4%	0%	0%	20%	E+
39	Î.S. „Centrul republican pentru ameliorarea și reproducția animalelor»	13%	25%	26%	11%	31%	0%	20%	E+
40	Î.M. „Regia Autosalubritate»	16%	33%	30%	7%	0%	0%	19%	E
41	Î.S. „Moldsuinhibrid»	13%	58%	9%	0%	0%	0%	19%	E
42	Zona Antreprenoriatului Liber „Expo-Business-Chișinău»	0%	45%	26%	18%	0%	0%	18%	E
43	Î.M. „Rețelele Electrice de Iluminat LUMTEH»	8%	33%	30%	11%	0%	0%	18%	E
44	Î.M. „Piața Centrală»	0%	33%	30%	18%	0%	0%	18%	E
45	S.A. „Cartuș»	13%	46%	0%	11%	15%	0%	17%	E
46	Î.S. „Gările și stațiile auto»	13%	46%	9%	7%	0%	0%	17%	E
47	Î.M. „Apă-Canal Strășeni»	21%	33%	9%	7%	0%	0%	15%	E
47	S.A. „Moldovagaz»	21%	21%	13%	7%	15%	0%	15%	E
49	Î.S. „Combinatul Republican de Instruire Auto»	13%	33%	9%	0%	0%	0%	13%	E-
50	Î.S. „Stațiunea didactică experimentală Criuleni»	13%	25%	9%	11%	0%	0%	12%	E-
51	Î.S. „Indal Proiect»	13%	25%	9%	0%	0%	0%	11%	E-
52	Î.S. Institutul de Stat de Proiectare „Ruralproiect»	8%	25%	9%	0%	0%	0%	10%	F
53	Î.S. „Dumbrava-Vest»	5%	25%	9%	0%	0%	0%	9%	F
54	S.A. „Drumuri Ialoveni»	13%	21%	0%	7%	0%	0%	9%	F
54	S.A. „Drumuri Cahul»	18%	15%	0%	11%	0%	0%	9%	F
56	Î.S. „Tipografia Centrală»	8%	0%	9%	11%	0%	0%	5%	F
57	Î.S. „Stația de Stat pentru Încercarea Mașinilor»	13%	0%	9%	0%	0%	0%	5%	F
58	S.A. „Apă-Canal Soroca»	0%	8%	9%	0%	0%	0%	4%	F
59	Î.S. de construcții a Căii Ferate „Confercai»	0%	0%	9%	0%	0%	0%	2%	F
60	S.A. „Gara Nord»	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	F

Bibliografie

1. Republica Moldova „Suport pentru întreprinderile în proprietatea statului (ÎPS), diagnosticul preliminar și evaluarea reformelor: etapa 1”, elaborat de Banca Mondială în colaborare cu Fondul pentru o bună guvernare al Marii Britanii, martie 2017.
2. Constituția Republicii Moldova din 29.07.1994.
3. Legea privind accesul la informație nr.982 din 11.05.2000.
4. Legea cu privire la întreprinderea de stat și întreprinderea municipală nr.246 din 23.11.2017.
5. Legea privind piața de capital nr.171 din 11.07.2012.
6. Legea privind societățile pe acțiuni nr.1134 din 02.04.1997.
7. Legea privind achizițiile publice nr.131 din 03.07.2017.
8. Legea integrității nr.82 din 25.05.2017.
9. Legea privind achizițiile publice nr.131 din 3.07.2015.
10. Legea privind achizițiile în sectoarele energiei, apei, transporturilor și serviciilor poștale nr.74 din 21.05.2020.
11. Codul civil nr.1107 din 6.06.2002.
12. Codul contravențional nr.218 din 24.10.2008.
13. Codul penal nr.985 din 18.04.2002.
14. Strategia națională de integritate și anticorupție pentru anii 2017-2020, aprobată prin Hotărârea Parlamentului nr.56 din 30.03.2017.
15. Hotărârea Guvernului nr.351/2020 din 10.06.2020 pentru aprobarea Regulamentului privind achiziționarea bunurilor, lucrărilor și serviciilor la întreprinderea de stat.
16. Hotărârea Guvernului nr.484/2019 pentru aprobarea unor acte normative privind punerea în aplicare a Legii nr.246/2017 cu privire la întreprinderea de stat și întreprinderea municipală.
17. Hotărârea Guvernului nr.743/2002 cu privire la salarizarea angajaților din unitățile cu autonomie financiară.
18. Hotărârea Guvernului nr.902 din 06.11.2017 cu privire la organizarea și funcționarea Agenției Proprietății Publice.
19. Codul de guvernanță corporativă, aprobat prin Hotărârea Comisiei Naționale a Pieței Financiare nr.67/10 din 24.12.2015.
20. Regulamentul cu privire la dezvăluirea informației de către emitenții de valori mobiliare, aprobat prin Hotărârea Comisiei Naționale a Pieței Financiare nr.7/1 din 18.02.2019.
21. Hotărârea Consiliului de administrație al Agenției Naționale pentru Reglementare în Energetică nr.24/2017 din 26.01.2017.
22. Decizia Consiliului Municipal Chișinău nr.5/13 din 30.05.2013.
23. Decizia Consiliului Municipal Chișinău nr.15/8 din 22.12.2017.
24. Decizia Consiliului Municipal Chișinău nr. 2/21 din 22 februarie 2019.
25. Decizia nr.2/2 din 06 februarie 2020 „Cu privire la efectuarea achizițiilor publice prin intermediul sistemului de achiziții publice electronice - MTender”.
26. Principiile guvernantei corporative elaborate de Organizația pentru Cooperare și Dezvoltare Economică (OECD).

